

ПОЛИТИЧЕСКИЯТ КОНСЕНСУС В ОБЛАСТТА НА ВОЕННАТА СИГУРНОСТ НА СТРАНАТА СЛЕД КРАЯ НА СТУДЕНАТА ВОЙНА

ген. майор о. р. С. Събев

След разпускането на организацията на Варшавския договор през 1991 г., България се оказва неподготвена за бърз преход към изграждане на националната си система за сигурност. Наследените от периода на Студената война въоръжени сили на страната се оказаха твърде големи по състав и непосилни за поддържане с човешки, материални и финансови ресурси. Икономическият срив на страната ни след 1991 г. доведе до значително намаляване на отбранителните разходи, по някои оценки петкратно, което наложи стартирането на широко мащабен процес на съкращаване на въоръжените сили и основните въоръжения. До 2009 г. мирновременният състав на БА бе съкратен над 3,5 пъти, а основни въоръжения повече от десетократно.

Политическата нестабилност в периода 1990 – 1997 г., довела до смяната на седем правителства, не създаде условия за изграждане на политически и обществен консенсус по въпросите на националната сигурност и в частност по военната сигурност. В следствие на това липсваха и условия за стартиране и устойчиво развитие на национална отбранителна политика и ефективно управляван процес на реструктуриране и модернизация на Българската армия. Стартирането и стопирането на няколко опита за военна реформа е нагледното доказателство на липсата на политически консенсус по въпроса от какви въоръжени сили има потребност страната и как те да бъдат изградени. Българският политически елит се оказва неспособен да дефинира ясно какво ниво на военна сигурност е необходима на страната и с какви въоръжени сили, способности и ресурси да бъде гарантирана.

Съгласно речника по национална сигурност на ВА “Т.С. Раковски”, военната сигурност се дефинира като състояние на военнополитическата и военностратегическата обстановка, при което за държавата не съществува военна заплаха. Ако е налице военната заплаха, същата успешно се неутрализира или въоръженото нападение успешно се отразява. Военната сигурност се гарантира главно от военния фактор, разбран в тесен смисъл като въоръжените сили, тяхната подготовка и възгледите за тяхното използване.

Забавен бе и процеса на създаване законодателна, концептуална и доктринална база на националната сигурност и отбрана, на ново отбранително законодателство и нормативна уредба на въоръжените сили. Нов закон за отбраната и въоръжените сили бе обнародван едва на 27.12.1995 г., т. е. пет години след началото на прехода. От 1996 до м. февруари 2007 г. ЗОВС бе изменян и допълван 36 пъти. Концепция за национална сигурност бе приета едва през 1998 г., т. е. 8 години след началото на прехода, военна доктрина – през 1999 г., а военна стратегия едва през 2002 г. Военната доктрина бе приета от НС при липса на пълен политически консенсус – със 157 гласа “за”, 57 – против и 9 – въздържали се. Цяла парламентарна група – на демократичната левица гласува против. И досега посочените документи не са актуализирани и България е единствената от новите страни-членки на НАТО, която не е променила стратегическите си ръководни документи в областта на сигурността и отбраната, от периода преди присъединяването към Съюза. Това е важна индикация, че въпросите на националната сигурност и отбрана не са стояли приоритетно на вниманието на управляващите политически партии в страната, на законодателната и изпълнителна власт до 1997 г. и

след 2004 г. и че по тях е било невъзможно да се постигне консенсус. Политическите противоречия са надделявали пред държавните отговорности на политическите партии и вместо да укрепват държавността и националната сигурност те са насочвали енергията и усилията си за превес над политическия опонент.

Очевиден пример за липса на консенсус по въпросите на отбраната е приемането на първия закон за отбраната и въоръжените сили. Първият вариант на закона бе внесен в народното събрание в началото на октомври 1992 г. Втори законопроект бе внесен от правителството на 07 декември 1992 г. Следващото правителство внесе свой законопроект на 11 май 1993 г. Така за 8 месеца в народното събрание бяха внесени три законопроекта, от които нито един не бе приет окончателно. Едва през м. март 1995 г., поредното правителство внесе нов законопроект. За една седмица същият бе приет и на второ четене, но влезе в сила едва на 27 февруари 1996 г. Не по-добро е положението и при приемането на новия ЗОВС.

Липсата на устойчив политически консенсус по въпросите на военната сигурност на страната, оказва негативно влияние на устойчивостта на отбранителното законодателство и планове за развитие на въоръжените сили. Въвеждането и премахването на ротационния принцип в назначаването на началника на генералния щаб, честите промени на максималната пенсионна възраст на старшите и висши офицери, подмяната на приоритети в модернизацията на техника и въоръжение и други е достатъчно доказателство за незрялост и дори аматьорство в реализацията на отбранителната политика. Липсата на приемственост и устойчивост на отбранителната политика и отбранителните разходи на страната, затрудняваше разработката и изпълнението на краткосрочните и средносрочните планове за развитие на въоръжените сили. С всяко поредно правителство започваше поредното съкращаване на въоръжените сили и техните основни въоръжения, системата за тяхната поддръжка и осигуряване ставаше все по-несигурна. Основният аргумент на политическите ръководства на МО за мащабните съкращения на личен състав и въоръжения, бе освобождаването и акумулирането на средства за модернизация на въоръжените сили. Този подход не издържа и целта не беше постигната, главно поради отсъствие на политическа поддръжка и решимост, както и на създаване на финансов механизъм за натрупване на освободени средства в отделен фонд за военна модернизация и изразходването им по предназначение.

Военната сигурност на страната до м. април 2004 г. бе гарантирана само от националните въоръжени сили. След приемането на страната в НАТО, военната сигурност е гарантирана от два военни компонента – национален и съюзен. Очевидно е, че при мащабна заплаха за сигурността на страната, съюзния военен компонент ще бъде основния и доминиращ. Това положение следва да намери адекватно отражение в новата стратегия за национална сигурност.

Приоритет на националната и отбранителната политика на страната до 2004 г. бе приемането на България в НАТО. Общественият и политически консенсус за постигането на тази цел, макар и с определени трудности бе постигнат и от 29.03.2004 г. страната ни е пълноправен член на Северноатлантическия съюз. Този факт, обаче не намери адекватно отражение в конституцията на страната, подобно на членството ни в ЕС. В чл.105, ал.3 на конституцията е разпоредено Министерския съвет да информира Народното събрание по въпроси, отнасящи се до задълженията, произтичащи за страната от нейното членство в ЕС, но отсъства подобна разпоредба за членството ни в

НАТО. Нищо в конституцията ни не показва, че България е член на политико-военен отбранителен съюз и че гарантира националната си сигурност със съюзни ангажименти.

Непостоянен е политическият консенсус и за необходимите мерки и ресурси за военната интеграция на страна в НАТО. При приемането на страната в организацията, бе заявено, че България ще поддържа в средносрочен план отбранителни разходи 2.6 % от БВП, но от 2008 г. този процент започна да спада, за да достигне днес 1.44% от БВП. Заделените финансови ресурси за периода 2004 – 2010 г. очевидно не бяха достатъчни за поддържане на желания темп на този процес. Финансовата и икономическа криза ще забави още повече постигането на тази цел. Сnižаването на отбранителните разходи през 2010 г. до 1,44 % от БВП, практически ще блокира модернизацията на въоръжените сили и ако през следващите 2-3 години положението не се промени, доверието към България като член на НАТО и ЕС и участник в ЕПСО ще бъде сериозно подкопано. Тук е необходим дългосрочен обществен и политически консенсус по отбранителната политика на страната. По опита на Дания, израз на такъв консенсус може да бъде политическо споразумение на парламентарно представените политически партии за нивото на отбранителните разходи на страната за следващите 3-4 години, което да бъде подновявано с избора на всяко следващо народно събрание.

Българската отбранителна политика в динамично променящата се среда за сигурност следва да бъде активна, последователна и ефективна, базирана на широк политически консенсус, както и на приемственост. Деструктивно ще бъде, както доказва досегашния опит, ако тя бъде променяна коренно с всяко ново правителство. Страната ни следва да утвърждава една нова отбранителна политика, базирана не на заплахата от широко мащабна военна агресия, а на изграждането на необходими способности за справяне с по-широк кръг от предизвикателства, рискове и заплахи. Едно от ключовите измерения на такава политика е, че тя е част от съюзни отбранителни политики. Това налага да има устойчив политически консенсус за адекватен национален принос към съюзните отбранителни способности, гарантиран с достатъчно национални човешки, материални и финансови ресурси.

В страната ни следва да има политическа решимост и консенсус за националната и в частност за военната сигурност, за провеждане на отговорна отбранителна политика, основана на широка политическа и обществена подкрепа и осигурена с достатъчно финансов ресурс, за изграждане на съвременни отбранителни способности и адекватно участие в съюзни операции по управление на кризи извън територията на страната. Необходима е цялостна трансформация на отбраната и въоръжените сили, задължително условие за която е политическата решимост и консенсус и обществената подкрепа за изграждане на необходими и използваеми отбранителни способности, потребни на държавата, обществото и гражданите.

Постигането на консенсус е немислимо без диалог и обмен на идеи, в които особена роля имат неправителствените организации, академичната и експертна общност. Съчетаването на потенциала на държавните институции от сектора за сигурност и отбрана и гражданското общество е ключът към изграждането не само на политически, но и широк обществен консенсус по проблемите на националната сигурност и отбраната.